

POLITICKÉ VEDY / POLITICAL SCIENCES

Časopis pre politológiu, najnovšie dejiny, medzinárodné vzťahy, bezpečnostné štúdiá / Journal for Political Sciences, Modern History, International Relations, security studies

URL of the journal / URL časopisu: <http://www.politickevedy.fpvmv.umb.sk>

Author(s) / Autor(i): Štefan Ižák
Article / Článok: Recenzia na knihu: Židé v Putinově stínu. Antisemitismus v české prokemelské propagandě
Publisher / Vydavateľ: Fakulta politických vied a medzinárodných vzťahov – UMB Banská Bystrica / Faculty of Political Sciences and International Relations – UMB Banská Bystrica
DOI: <http://doi.org/10.24040/politickevedy.2019.22.1.266-270>

Recommended form for quotation of the article / Odporúčaná forma citácie článku:

IŽÁK, Š. 2019. Recenzia na knihu: Židé v Putinově stínu. Antisemitismus v české prokemelské propagandě. In *Politické vedy*. [online]. Vol. 22, No. 1, 2019. ISSN 1335 – 2741, pp. 266-270. Available at: <http://doi.org/10.24040/politickevedy.2019.22.1.266-270>

By submitting their contribution the author(s) agreed with the publication of the article on the online page of the journal. The publisher was given the author's / authors' permission to publish and distribute the contribution both in printed and online form. Regarding the interest to publish the article or its part in online or printed form, please contact the editorial board of the journal: politicke.vedy@umb.sk.

Poskytnutím svojho príspevku autor(i) súhlasil(i) so zverejnením článku na internetovej stránke časopisu *Politické vedy*. Vydavateľ získal súhlas autora / autorov s publikovaním a distribúciou príspevku v tlačenej i online verzii. V prípade záujmu publikovať článok alebo jeho časť v online i tlačenej podobe, kontaktujte redakčnú radu časopisu: politicke.vedy@umb.sk.

RECENZIA NA KNIHU: ŽIDÉ V PUTINOVĚ STÍNU. ANTISEMITISMUS V ČESKÉ PROKREMELSKÉ PROPAGANDĚ

BOOK REVIEW: JEWS IN THE PUTINS' SHADOW. ANTISEMITISM IN CZECH PRO-KREMLIN PROPAGANDA

Štefan Ižák*

TYDLITÁTOVÁ, V.: *Židé v Putinově stínu. Antisemitismus v české prokremelské propagandě. [Jews in the Putins' Shadow. Antisemitism in Czech Pro-Kremlin Propaganda]*. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2017. 568 s. ISBN 978-80-261-0703-3.

Věra Tydlitátová sa v predmetnej publikácii venuje antisemitizmu v ruskej spoločnosti v historickej perspektíve. Predstavuje jeho základné črty, naratívy, vývin, ideové korene a významných predstaviteľov zo strany politikov, spisovateľov od 19. storočia až do dnešných dní. Autorka fundovane popisuje premeny antisemitizmu, na ktorý nazerá ako na fenomén presakujúci z najvyšších poschodí ruskej spoločnosti až k tým najnižším. Podľa autorky sa nedá jednoznačne povedať, či súčasná ruská vládna garnitúra je antisemitská a to hlavne kvôli zmierlivej rétorike **Vladimíra Putina** a jeho vzťahom k Izraelu. Na druhej strane však podľa autorky stále latentný antisemitizmus v Rusku existuje. V Rusku prakticky všetky najvplyvnejšie médiá patria štátu a jemu blízkym oligarchom, čiže táto zmierlivá rétorika sa prejavuje aj v kremelskej mediálnej propagande v Rusku, ktorá si na rozdiel od minulých režimov v Rusku našla „viditeľnejších“ etnických nepriateľov, a to prevažne migrantov zo stredoázijských republík.

---

* Mgr. Štefan Ižák pôsobí na Katedre etnológie a mimoeurópskych štúdií, Filozofická fakulta, Univerzity sv. Cyrila a Metoda v Trnave, Námestie Jozefa Herdu 577/2, 917 01 Trnava, Slovenská republika, e-mail: stefan.izak@gmail.com.

Na rozdiel od kremelskej domácej propagandy autorka sleduje tendenciu v českej prokremelskej propagande, v ktorej je prvok antisemitizmus výrazný. Táto propaganda sa približne okolo rokov 2013 a 2014 zintenzívnila natoľko, že sa dostala aj do správ českej BIS (Bezpečnostná informační služba) ako potencionálne nebezpečenstvo demokratického zriadenia v Českej republike. Od roku 2013 vzniklo v Česku a na Slovensku mnoho médií, webov, blogov, facebookových skupín, hnutí, združení, ale aj niekoľko politických strán, ktoré otvorene adorujú politiku **Vladimíra Putina**. Na druhej strane sú tieto zoskupenia proti Európskej únii, Severoatlantickej aliancii (NATO), USA, Izraelu, presadzujú xenofóbnu, homofóbnu a antisemitskú agendu. Autorka sa týmto skupinám šíriacim prokremelskú propagandu venuje podrobne vo štvrtjej kapitole s názvom *Ruská propaganda v České republice*.

Kniha je písaná pútavo, nekomplikovaným jazykom. Autorka obozretne pracuje s odbornou literatúrou, ale aj s elektronickými sekundárnymi zdrojmi. Využíva najmä citácie rôznych výrokov z publikácií, ale aj z internetovej komunikácie antisemitských skupín v Česku, na ktorých zakladá svoje hypotézy a preukazuje výskyt antisemitizmu v ruskej spoločnosti, u niektorých významných autorov, či v českej prokremelskej propagande. Presvedčivo tiež poukazuje na antisemitské korene, alebo prvky mnohých konšpiračných teórií (Protokoly sionských mudrcov, Pád dvojčiek 11. 9. 2001, Organizácia utečeneckej krízy v Európe).

Publikácia je štruktúrovaná do štyroch väčších kapitol, ktoré sú rozdelené do menších podkapitol. Publikácia je doplnená o bohatý zoznam použitých prameňov.

V prvej kapitole sa autorka venuje histórii antisemitizmu v Rusku v 19. a v 20. storočí, čím čitateľa oboznamuje s pôdou, z ktorej súčasný antisemitizmus vyrastá a vytvára tak určitú kontinuitu. Kým v cárskom Rusku, alebo neskôr v socialistickom Sovietskom zväze bol antisemitizmus veľmi silný a Židia boli označovaní ako verejní nepriatelia, v 19. a začiatkom 20. storočia antisemitská ideológia viedla aj k mnohým pogromom na Židoch v Rusku. Do povedomia aj vtedajšej západnej Európy sa dostalo dielo *Protokoly sionských mudrcov*, v ktorých autori popísali údajné plány Židov na svetovládu. Toto dielo však bolo napísané cárskou tajnou službou a slúžilo na legitimizáciu antisemitskej propagandy. Z tohto falošného diela vychádzal aj **Adolf Hitler**. Tento antisemitizmus pretrval aj počas čias Sovietskeho zväzu, hoci mnoho vysokých pohlavárov malo tiež židovský pôvod. Táto kapitola končí popisom stavu súčasného antisemitizmu v ére **Vladimíra Putina** a jeho ambivalentného

postoja k Židom, keď na jednej strane podľa **V. Tydlitátovej** chce **V. Putin** pôsobiť ako ochranca pred antisemitizmom, no na druhej strane podporuje v Európe xenofóbne hnutia, ktoré šíria antisemitskú agendu a konšpiračné teórie o židovskom sprisahaní na svetovládu.

V druhej kapitole sa autorka venuje ideovým koreňom antisemitizmu v **Putinovej** ére. Zaujímavou podkapitolou tejto časti práce je podkapitola *Rusko nahližené z Československa*, kde sa venuje pohľadom Čechoslovákov na Rusko počas 19. a začiatkom 20. storočia. Podrobnejšie autorka rozoberá hlavne skeptický pohľad **Tomáša G. Masaryka** a pohľad prvého premiéra československej vlády **Karla Kramáře**, ktorý na rozdiel od **T. G. Masaryka** podliehal panslavistickej ideológii a vtedajšie Rusko si silno idealizoval. Tieto dva rozdielne pohľady na Rusko ilustrujú aj rozšírené názory vtedajšej československej spoločnosti, ako aj názory medzi inteligenciou, keď sa časť prikláňala k ideálom všeslovanstva a časť tiahla skôr k spolupráci so Západom. Okrem tejto podkapitoly sa celá kapitola venuje viac ideám, z ktorých súčasný ruský antisemitizmus vychádza. Medzi základné piliere, podľa autorky, patrí silná pravoslávna cirkev, ktorá mala v minulosti, ale rovnako aj dnes má v Rusku veľký vplyv a voči Židom sa radikálne vymedzovala. Autorka taktiež poukazuje na silnú spätosť cirkvi a štátu počas cárskeho Ruska, Sovietskeho zväzu a dnešného Putinovského Ruska. V dvoch osobitných podkapitolách rozoberá aj antisemitizmus dvoch veľikánov ruskej a svetovej literatúry **F. M. Dostojevského** a **A. I. Solženicyna**. Veľkú časť kapitoly autorka venuje predstaveniu ideológie významného ruského autora **A. G. Dugina**, ktorým je značne ovplyvnený aj **Vladimír Putin**. **A. G. Dugin** je silný antisemita a nacionalista, ktorý sa radikálne vymedzuje voči Západu, globalizácii a je podporovateľom myšlienky Euroázie, ktorá by mala byť postavená na vedúcej úlohe Ruska v spolupráci s bývalými sovietskymi republikami, satelitmi a krajinami Ázie. **A. G. Dugin** do svojej ideológie vniesol až mýtický rozmer existencie ruského národa a jeho mesiášskej úlohy vo svete, tento rozmer je okorený o konšpiračné teórie, antisemitizmus, nenávisť voči všetkému západnému.

Tretia kapitola popisuje nedávne udalosti, v ktorých bolo (a je) Rusko zainteresované, a ktoré využíva k domácej a zahraničnej propagande. Autorka rozoberá ruskú propagandu o Ukrajine, Sýrii a o utečeneckej kríze v Európe. **V. Tydlitátová** sa zameriava hlavne na rolu antisemitizmu a využívanie antisemitských argumentov v tejto propagande, či už ide o Západom a Židmi riadený puč na Ukrajine, alebo o utečeneckú krízu, ktorú organizujú pod rúškom

tajomstva USA, Židia, či mimovládne organizácie patriace Židom. Stotožňovanie židovstva so Západom je pre túto propagandu príznačné a autorka ukazuje, že toto spojenie sa tiahne v ruskom nazeraní na Židov počas celých posledných 200 rokov. Počas tohto obdobia nám totiž ruskí antisemitskí ideológovia podsúvajú obraz Žida zo Západu, ktorý pomocou rôznych sprisahaní chce rozvrátiť Rusko a ruský národ. Časť verejnosti v tejto paradigme dokonca vnímala aj Veľkú októbrovú revolúciu 1917, hlavne vďaka židovskému pôvodu niektorých jej protagonistov (**Trockij**).

Posledná, štvrtá kapitola sa venuje prokremelskej propagande v Česku a sčasti aj na Slovensku, ktorá do veľkej miery pracuje práve s antisemitskými stereotypmi. Jemný nedostatok knihy vidím v absencii kapitoly alebo podkapitoly, ktorá by sa venovala vývoju antisemitizmu v českej histórii, na ktorom vyrástol ten súčasný a pracuje s historickou pamäťou obyvateľov Česka, ktorá sa Židov týka. Autorka chápe súčasnú prokremelskú propagandu v Česku ako nástroj informačnej vojny, ktorú Rusko vedie proti Západu s cieľom destabilizovať Európsku úniu. Preto práve tejto vojne venuje celú jednu podkapitolu. Medzi základné črty diskurzu tejto propagandy patria rôzne xenofóbne naratívy o menšinách, utečencoch, Židoch, boj proti Západu a západným hodnotám demokracie, tolerantnosti, humanizmu, otvorenej spoločnosti, vyznávanie konzervativizmu, antiglobalizmu, či adorácia Ruska a politiky **Vladimíra Putina**. Tieto myšlienky šíria (nielen) v Česku a na Slovensku rôzne médiá, hnutia, domobrany, politici, ktorých aktivity a ideológiu autorka podrobne popisuje a poukazuje na konšpirácie a antisemitizmus v ich vlastných vyjadreniach. Autorka presvedčivými argumentmi dokladá prepojenosť antisemitského zmýšľania a prokremelských postojov v danej časti českej spoločnosti, ktorá politicky jednoznačne inklinuje k radikálnej pravici, či nedemokratickej ľavici. Na najvyššej politickej úrovni v Česku sú hlasy tejto skupiny občanov výrazne zastúpené prezidentom **Milošom Zemanom** a v parlamente po voľbách z októbra 2017 v podobe Komunistickej strany Čech a Moravy (KSČM), a strany Sloboda a priama demokracie **Tomia Okamury** (SPD).

Knihla pôsobí ako koherentný celok s logickou štruktúrou, až na moju malú výčitku, ktorá by knihu urobila ešte komplexnejšou. Autorka touto knihou ukázala dobrú orientáciu v histórii a súčasnosti Ruska, ale aj poznatky o antisemitizme, extrémizme a propagande v historickej perspektíve. Hoci jedna 568-stranová publikácia nevysvetlí a nedá odpovede na všetky otázky o súčasnom antisemitizme a propagande v Rusku, v Česku a na Slovensku.

Táto kniha je určite dobrý začiatok štúdia súčasných postojov k Židom, k Rusku, **Putinovi**, ale aj začiatok štúdia o predstavách, ktoré máme sami o sebe. V súčasnom postfaktickom svete sú totiž otázky a fenomény, ktorými sa zaoberá táto kniha, veľmi aktuálne a dôležité. Etnológia, sociológia, politológia, mediálne štúdia a ostatné vedy by mali stáť na čele snahy preskúmať súčasné formy antisemitizmu, extrémizmu, propagandy a konšpirácií, pretože svet sa veľmi rýchlo mení a takisto sa rýchlo menia aj tieto fenomény, ktoré výrazne formujú naše každodenné životy a spoločnosť, v ktorej žijeme.